

10. Vereitina, I., Baidak, Yu. (2015). Virtual educational environment and activation of students professional and creative potential. *Proceedings of the conference: Contemporary innovation technique of the engineering personnel training for the mining and transport industry*. Ukraine, Dnepropetrovsk. 285–292.
11. Gattengo, C. (1972). *Teaching Foreign Languages in Schools: The Silent Way*. 2nd ed. NX-Educational Solutions. 152 p.
12. Larsen, Freeman D. (1986). *Techniques and Principles in Language Teaching*. Oxford: Oxford Univ. Press. 142 p.

БАЙДАК Юрій,

доктор технічних наук, професор, кафедра термодинаміки та відновлюваної енергетики,
Одеська національна академія харчових технологій
e-mail: yuribaydak@ukr.net

ВЕРЕЇТІНА Ірина,

кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра іноземних мов,
Одеська національна академія харчових технологій
e-mail: kozak_admin@ukr.net

ПОПЕЛЬ Оксана,

кандидат педагогічних наук, доцент, кафедра іноземних мов,
Одеська національна академія харчових технологій
e-mail: ksenjapopel2580@gmail.com

ВІРТУАЛЬНЕ ОСВІТНЄ СЕРЕДОВИЩЕ ДЛЯ ЦІЛЕЙ НАВЧАННЯ

Анотація. Нині система підготовки майбутніх інженерів переходить на новий етап свого розвитку та відкриває нові горизонти – пов'язані з формуванням плюралізму в освіті, розробкою нових методів навчання, що призводять до появи нових підходів до навчального процесу та необхідності впровадження нових технологій, які повинні підтримувати мотивацію студентів до навчання протягом усього життя та стимулювати їх творчість. Е-навчання, т-навчання, інтерактивні електронні книги, віртуальні навчальні реалії – такі неологізми постійно інтегруються в усі сфери освіти, а інженерне навчання не є винятком.

Метою роботи є визначення основних методологічних та психологічних засад створення та впровадження віртуального освітнього середовища.

Охарактеризовано сутнісні особливості концепції «віртуального навчального середовища» та надано його фундаментальні властивості

У статті розглянуто основні аргументи «за» та «проти» використання віртуального освітнього середовища у процесі навчання.

Педагогічна система, яка застосовує віртуальне навчальне середовище, повинна розглядатися як ситуативна, оскільки особливості її застосування визначаються кожного разу за специфічними умовами навчання та віртуальною освітньою ситуацією, яка існує лише в цій області, в цей час, між конкретними суб'єктами та об'єктами освіти. Необхідність розробки спеціальної дидактики для віртуальних навчальних середовищ очевидна. Необхідно створити та запровадити віртуальні навчальні середовища для кожної дисципліни

Ключові слова: електронне навчання; т-навчання; інтерактивна електронна книга; віртуальне середовище навчання.

Одержано редакцією 22.06.2018
Прийнято до публікації 30.06.2018

DOI 10.31651/2524-2660-2018-14-9-17
ORCID 0000-0001-6263-4744

ВІНТЮК Юрій Володимирович,

кандидат психологічних наук, доцент кафедри теоретичної та практичної психології,
Національний університет «Львівська політехніка»,
e-mail: yurvin@ukr.net

УДК 377.3.015.31 : 159.9-051

**РОЗРОБКА НАВЧАЛЬНОГО СПЕЦКУРСУ
«ПСИХОЛОГІЯ КОНКУРЕНТОСПРОМОЖНОЇ ОСОБИСТОСТІ»**

У статті розглянуті можливості підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахових психологів у процесі їхнього навчання в ВНЗ. Сформульовані вихідні передумови даного дослідження; зроблений огляд наукових публікацій за даною темою, в результаті з'ясовані погляди фахівців на дану проблему і можливості її вирішення. На основі отриманих даних сформульований раціональний підхід до вирішення вказаної проблеми; з його використанням розроблений спецкурс, призначений для формування конкурентоспроможності майбутніх психологів у процесі їхнього навчання в ВНЗ. Наведено інформацію про апробацію розробленого спецкурсу. Зроблені висновки з проведеного дослідження й накреслені перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Ключові слова: підготовка майбутніх фахових психологів; діяльність у ринкових умовах; ринок праці; конкуренція; навчальний спецкурс; психологія конкурентоспроможної особистості; оптимізація процесу підготовки фахівців.

Постановка проблеми. Необхідність діяльності у сучасних умовах ринкової економіки вимагає зміни підходів до процесу підготовки фахівців різного профілю. Це стосується практично всіх сфер діяльності, зокрема, фахових психологів, які змушені працювати за реалій, коли їхні послуги ще не достатньо затребувані нашим суспільством. У ная-

вній ситуації професійному практичному психологу потрібно не лише мати належний рівень фахової компетентності, йому також необхідно знайти відповідну сферу для прикладання своїх знань і вмінь, оскільки у попередні десятиліття психологи не були представлені у різних галузях народного господарства. Проте наша країна, яка постала перед викликами світової спільноти і її економічної системи, вимагає інтенсифікації процесів суспільного розвитку, що зумовлює необхідність впровадження професії психолога у найрізноманітніші сфери діяльності. А головною умовою адаптації до наявних реалій є формування високої конкурентоспроможності, як всіх галузей господарства, так і окремих фахівців, різного профілю, практичних психологів зокрема. Звідси слідує необхідність таким чином організувати процес підготовки психологів у вітчизняних ВНЗ, щоб майбутні фахівці були здатними до діяльності в умовах конкуренції на ринку праці.

Проблема, що перебуває у центрі розгляду в даній роботі, може бути сформульована наступним чином: навіть за наявності належного рівня фахової компетентності професійні психологи часто не можуть належним чином адаптуватися до наявних суспільних реалій і організувати діяльність в умовах конкуренції, зокрема, через те, що їх не готують до цього у ВНЗ; необхідність пошуку шляхів її вирішення зумовлює актуальність даного дослідження.

Мета роботи: з'ясувати наявні можливості підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахових психологів у процесі їхнього навчання у ВНЗ, виробити і реалізувати раціональний підхід для створення відповідного навчального спецкурсу і розробити такий спецкурс.

Завдання дослідження:

- сформулювати вихідні передумови дослідження;
- зробити огляд наукових публікацій за даною темою, з'ясувати погляди фахівців на вказану проблему і можливості її вирішення;
- на основі одержаних даних сформулювати раціональний підхід до вирішення даної проблеми;
- використовуючи сформований підхід розробити навчальний спецкурс, призначений для формування конкурен-

тоспроможності майбутніх психологів у процесі їхнього навчання у ВНЗ;

- провести апробацію розробленого навчального спецкурсу;

- зробити висновки з проведеного дослідження і намітити перспективи подальших досліджень у даному напрямку.

Передусім необхідно відзначити, що підвищення конкурентоспроможності майбутніх фахових психологів здійснюється в процесі навчання у ВНЗ, оскільки в ході нього відбувається розвиток їхньої професійної компетентності. Проте, оскільки результати найчастіше далекі від бажаних, для оптимізації та інтенсифікації цього процесу видається доречним впровадження в навчальний процес спецкурсу, який мав би зробити хід формування конкурентоспроможності майбутніх фахових психологів усвідомленим і цілеспрямованим.

Початково планувалося скласти психологічний портрет особистості конкурентоспроможного фахівця шляхом з'ясування ряду психологічних особливостей, для чого передбачалося послідовно висвітлити наступні аспекти проблеми: філософський (а саме світоглядний його компонент); а також соціальний і педагогічний – що дозволило б скласти загальне уявлення про предмет розгляду. Після цього планувалося ретельно розглянути психологічний аспект, передусім наступні його компоненти: мотиваційний, інтелектуальний, креативнісний, когнітивний, комунікативний, афективний, поведінковий, особистісний, компетентнісний та ін.

Проте, як з'ясувалося, з окремих складових практично не можливо скласти цілісний психологічний портрет конкурентоспроможної особистості, ні зрозуміти хід її формування, а тим більше встановити закономірності взаємодії перелічених компонентів у процесі виховання, навчання, професійної підготовки і подальшої діяльності тощо. Звідси постала необхідність розглядати не окремі компоненти, а процес становлення та функціонування конкурентоспроможної особистості в її цілісності. Для пошуку шляхів вирішення поставленого завдання було здійснено огляд наукових публікацій за темою дослідження, щоб з'ясувати погляди фахівців на можливість вирішення проблеми, що перебуває в

центрі розгляду.

Аналіз останніх досліджень і публікацій. Сучасні дослідники приділяють чимало уваги вивченню феномену конкурентоспроможності особистості: передусім її формуванню, особливостям проявів тощо, як у теоретичному, так і практичному аспектах [1–25].

Теоретичні основи конкурентоспроможності особистості, з позицій сучасних наукових поглядів, детально і різнобічно розглянуто в працях таких вчених: А.В. Алексєєвої [1], Н.В. Ортікової [16], С.А. Подосіннікової [17], С.І. Савчук [23], а також у колективних монографіях [18] та ін. У них викладено теоретичні та методологічні підходи до вивчення конкурентоспроможності особистості, виокремлено її основні складові, розглянуто природу даного феномену, наведено необхідні визначення, подано обґрунтування висвітлених положень та ін.

Стосовно головних аспектів конкурентоспроможної особистості, до них фахівці, що займаються даною проблемою, відносять наступні.

А.В. Галаган при розгляді проблеми формування конкурентоспроможності особистості фахівця вважає за необхідне враховувати економічний аспект проблеми [7]. Дана обставина зумовлена тим, що кожен фахівець, будь-якого профілю, який змушений працювати у сучасних умовах, передусім виступає суб'єктом ринкових економічних відносин. Звідси постає потреба надати майбутнім фахівцям необхідні знання про формування і функціонування ринку, особливості діяльності та взаємодії в умовах ринкової конкуренції та ін.

Багато публікацій на дану тему присвячено педагогічному аспекту проблеми. Зокрема, розвиток конкурентоспроможності особистості в системі освіти розглянуто в працях С.Н. Бегідової зі співавторами [4], М.Є. Бушуєвої [5], Т.А. Данилової [10], Н.В. Корнейченко [12], С.Д. Резніка [20] та ін. У них висвітлено як актуальність даної проблеми в сучасних умовах, так і можливості щодо її вирішення у середніх загальноосвітніх і вищих навчальних закладах, з застосуванням як традиційних, так і інноваційних підходів.

Н.М. Черновол звертає увагу на необхідність врахування валеологічного

аспекту проблеми конкурентоспроможності особистості [24]. Дана обставина зумовлена тим, що саме рівень здоров'я людини виступає тим ресурсом, який дозволяє їй виконувати діяльність, а її результати залежать від наявного стану здоров'я. Реальні умови конкуренції вимагають великих затрат зусиль, фізичних і психічних, що важливо враховувати при формуванні конкурентоспроможності особистості.

На профорієнтаційний аспект проблеми звертає увагу В.І. Шаповалов [25]. Згідно з сучасними науковими уявленнями, досягнути визначних результатів у певному виді діяльності здатна лише особистість, яка має до неї необхідні здібності. А саме визначні результати діяльності забезпечують як задоволеність роботою, так і успішність діяльності в умовах конкуренції.

Інші автори відзначають важливість врахування акмеологічного аспекту, зокрема: І.Н. Васильєв [6], Н.В. Кузьміна [14] та ін. Акмеологія, яка виникла у 20-х роках минулого століття, як розділ вікової психології, протягом останніх десятиліть еволюціонувала у самостійну наукову дисципліну, яка вивчає закономірності досягнення як високих професійних результатів, у різних сферах діяльності, так і в житті загалом.

Низка авторів вказує на важливість побудови раціональних стратегій забезпечення життєвого і професійного успіху; інформацію про це викладено у публікаціях: Т.В. Гурої [9], С.Р. Кові [11], Д. Колінза [13], О.Г. Романовського [22] та ін. Переважно це відомості про досвід людей, яким вдалося досягнути визначних результатів у певній сфері діяльності, проте є також інформація про загальні закономірності досягнення життєвого і професійного успіху тощо.

Щодо можливостей розвитку конкурентоспроможності особистості, міркування про це висловлено в публікаціях: В.І. Андрєєва [2], М. Аткінсона [3], Т. Голві [8], А.М. Мітіної [15], С.Д. Резніка [19], С.М. Романової [21] та ін. У їхніх працях наведено дані про сучасні теоретичні та практичні підходи, а також ефективні технології розвитку конкурентоспроможності особистості.

Розгляд думок названих авторів та їхній аналіз не наводиться, оскільки

здійснити навіть конспективний їх виклад не дозволяє обсяг даної публікації, проте вони враховані при формуванні підходу до вирішення проблеми.

Зустрічаються також інші погляди та підходи, проте вони далеко не завжди видаються достатньо розробленими і обґрунтованими. Відтак, огляд публікацій на дану тему на цьому можна завершити.

Викремлення не вирішених раніше частин проблеми. Як засвідчив здійснений огляд публікацій за темою дослідження, окремі аспекти поставленої проблеми розглянуто достатньо повно, проте конкретних методик, придатних для формування конкурентоспроможності майбутніх фахових психологів у процесі навчання у ВНЗ, не виявлено, як і відповідних навчальних спецкурсів для досягнення вказаної мети. Звідси постає необхідність проведення самостійного дослідження.

Виклад основного матеріалу дослідження. *Формування раціонального підходу до укладання спецкурсу.* З'ясування думок фахівців з приводу проблеми, яка перебуває в центрі розгляду, дозволило встановити, що, згідно з сучасними науковими уявленнями, основою конкурентоспроможної особистості є не стільки її конкретні психологічні особливості, а передусім певні стратегії (як програми її соціальної взаємодії), які вона реалізує у процесі життєдіяльності (як у роботі за фахом, так і в процесі підготовки до неї). Дана обставина дозволила сформулювати раціональний підхід до вирішення поставленої проблеми, який моделює процес формування конкурентоспроможності особистості фахівця, і полягає в наступному.

1. Спочатку студентам, після актуалізації проблеми, на вирішення якої спрямовано даний навчальний предмет, формування належної позитивної мотивації до його освоєння, потрібно надати знання про сутність явища конкурентоспроможності особистості, його психологічний зміст, складові та ін. Тобто необхідно висвітлити проблему, підходи до її розгляду, наслідки її наявності або ж успішного вирішення тощо. Зокрема, передусім доцільно належним чином висвітлити філософський і соціальний аспекти проблеми.

2. Після цього доречно ознайомити майбутніх фахових психологів із тим, як відбувається, згідно з сучасними науковими уявленнями, формування конкурентоспроможності особистості протягом життя, передусім у процесі виховання та навчання, як у загальноосвітніх закладах, так і в процесі подальшої фахової підготовки у ВНЗ. Тобто необхідно висвітлити педагогічний аспект проблеми, а також профорієнтаційний, як його невід'ємну складову.

3. Затим видається доцільним надати необхідні знання про головні аспекти і підходи до формування конкурентоспроможності особистості. До найважливіших аспектів, крім наведених раніше, необхідно віднести: економічний, валеологічний, поведінковий і акмеологічний. Психологічний аспект не виділяється в окремий лише через те, що у винесених на розгляд аспектах у центрі уваги перебувають передусім їхні психологічні компоненти.

4. Згодом, з огляду на необхідність забезпечення конкурентоспроможності майбутніх фахових психологів, як в особистісному, так і в професійному плані, необхідно ознайомити студентів з ефективними стратегіями досягнення життєвого та професійного успіху. Для цього увагу викладу доречно максимально зосередити на вивченні досвіду тих людей, які досягли вершин життєвого успіху, як в особистісному, так і професійному плані (видатних вчених-психологів передусім). У даному випадку головну увагу слід зосередити на розкритті особистісного аспекту проблеми.

5. Нарешті, студентів-психологів потрібно ознайомити з реальними вимогами їхніх потенційних працедавців, як і з особливостями роботи практичних психологів у сучасних ринкових умовах. При цьому акцент слід зробити на тому, яким чином отримані в ході вивчення даного спецкурсу знання можна використати для побудови оптимальної індивідуальної стратегії досягнення життєвого та професійного успіху. Таким чином буде максимально розкрито мотиваційний аспект проблеми.

6. На завершення студентам необхідно надати знання про можливості щодо підвищення власної конкурентоспроможності, ознайомивши їх із сучасними технологіями розвитку потенціалу особистості; а також сформулювати відповідні

навички, необхідні для їхнього успішного застосування. Таким чином передбачено найповніше висвітлити поведінковий аспект проблеми.

Як відзначалося, надати студентам необхідні знання та вміння про основні стратегії формування і забезпечення конкурентоспроможності особистості фахівця, а також особливості їхньої реалізації у сучасних умовах було передбачено в процесі викладання спецкурсу, укладеного з врахуванням висвітлених положень. Було також передбачено, у ході освоєння студентами необхідних знань, сформувати у них необхідні для їхнього застосування практичні навички, що передбачено здійснити за допомогою спеціально розроблених, до кожної з прочитаних тем, практичних занять. На даний час цю роботу ще не завершено, крім цього, вона вимагає окремого розгляду.

Структура розробленого навчального спецкурсу. Враховуючи результати проведеної роботи, було створено спецкурс, що передбачав здійснити оптимізацію й активізацію процесу формування конкурентоспроможності особистості майбутніх фахових психологів. Навчальний спецкурс «Психологія конкурентоспроможної особистості» розраховано на 64 год. аудиторних занять (32 год. лекційних і 32 год. практичних); він містить наступні розділи, теми і питання, що розглядаються.

I. Вступ до курсу

Тема 1. Поняття і сутність конкурентоспроможності особистості. (Розуміння поняття «конкурентоспроможна особистість». Сфери розвитку конкурентоспроможної особистості. Сфера діяльності конкурентоспроможної особистості. Сфера спілкування конкурентоспроможної особистості. Особистісна сфера і самосвідомість конкурентоспроможної особистості. Результати і наслідки конкурентної взаємодії в соціумі. Головні аспекти проблеми дослідження КСО).

II. Формування конкурентоспроможності особистості в процесі виховання і навчання.

Тема 2. Формування основ майбутньої конкурентоспроможності особистості в процесі дошкільного виховання. (Формування особистості з позицій етнопедогогіки. Особливості підготовки до са-

мостійного життя з позицій різних педагогічних підходів. Вплив дошкільного виховання особистості на її подальший життєвий шлях. Сучасні підходи до виховання в розвинених країнах світу. Необхідність реформування вітчизняної системи дошкільного виховання).

Тема 3. Формування конкурентоспроможності особистості в системі загальної середньої освіти. (Особливості підготовки до подальшого самостійного життя в системі загальної середньої освіти. Розвиток конкурентоспроможності особистості в системі загальної освіти. Організація конкуренторозвиваючого навчального процесу в сучасній школі. Досвід формування конкурентоспроможності в системі загальної середньої освіти розвинених країн світу).

Тема 4. Адекватний вибір майбутньої професії як стратегія забезпечення життєвого успіху і конкурентоспроможності особистості. (Проблема життєвого і професійного вибору особистості. Побудова життєвих планів і вибір професії старшокласниками. Детермінанти професійного вибору. Помилки при виборі професії. Компоненти успішного вибору. Профорієнтаційна робота в сучасній школі: її завдання і можливості. Професійна психодіагностика. Професійна консультація. Значення вдалого вибору професії у житті людини і формуванні її конкурентоспроможності).

Тема 5. Формування конкурентоспроможності особистості в системі вищої освіти. (Розвиток конкурентоспроможності особистості в системі вищої освіти. Види компетентності та їх формування в процесі навчання. Вимоги ринку праці до фахівця. Організація конкуренторозвиваючого навчального процесу у ВНЗ. Сучасні можливості розвитку конкурентоспроможності майбутнього фахівця у ВНЗ: досвід розвинених зарубіжних країн).

III. Головні аспекти і підходи до формування конкурентоспроможності особистості.

Тема 6. Економічний аспект конкурентоспроможності особистості. (Сутність економічної конкуренції. Особливості економічної конкуренції. Види економічної конкуренції. Функції конкуренції. Методи економічної конкуренції. Ринок монополістичної конкуренції. Теорії

економічної конкуренції. Економічна компонента фахової діяльності. Конкуренція в сучасному суспільстві. Значення конкуренції).

Тема 7. Валеологічний аспект конкурентоспроможності особистості. (Сучасна концепція здоров'я. Фізичне здоров'я та його складові. Психічне здоров'я та його складові. Соціальне здоров'я та його складові. Професійне здоров'я. Діагностика показників здоров'я. Здоровий спосіб життя та його складові. Формування навичок здорового способу життя. Сучасні здоров'язберігаючі й оздоровчі технології).

Тема 8. Акмеологічний підхід конкурентоспроможності особистості. (Акмеологія як галузь психологічного знання. Конкуренентоспроможність особистості з позицій акмеології. Структура акмеологічного підходу до розвитку професіоналізму. Акмеологічні закони. Акмеологія професійного становлення. Шлях до професійної майстерності з позицій акмеології).

Тема 9. Поведінковий аспект конкурентоспроможності особистості. (Проблема становлення і вибору життєвої позиції особистості. Життєва позиція і її реалізація в професійній діяльності. Вплив життєвої позиції особистості на її життя і професійну діяльність. Пасивна позиція особистості і її реалізація в професійній діяльності. Активна позиція особистості і її реалізація в професійній діяльності. Особливості організації професійної діяльності з врахуванням поведінкового аспекту).

IV. Стратегії досягнення життєвого і професійного успіху як шлях забезпечення конкурентоспроможності особистості.

Тема 10. Стратегія успіху Ф. Скіннера: особливості та специфіка реалізації. (Життєвий шлях Ф. Скіннера і вибір професії. Навчання і робота над освоєнням фаху психолога. Шлях до вершин професійної майстерності. Наукова діяльність і розробка над власними теоріями. Теорії Скіннера і його внесок у психологічну науку. Соціальні теорії Скіннера. Результати діяльності та суспільне визнання).

Тема 11. Стратегія успіху за А. Маслоу: особливості побудови та реалізації. (Освоєння фаху А. Маслоу. Розроб-

ка власних наукових теорій. Дослідження особистостей, що самоактуалізуються. Теорія самоактуалізації і її вплив на наукову психологію. Шлях до самоактуалізації і досягнення життєвого та професійного успіху. Особливості та наслідки реалізації стратегії самоактуалізації особистості. Складові самоактуалізації. Визначення рівня самоактуалізації. Теорія і практика самоактуалізації особистості з позицій сьогодення).

Тема 12. Стратегії успіху за С. Кові: теоретичні основи та особливості побудови. (Дослідження стратегій життєвого і професійного успіху видатних людей. Принципи побудови ефективних стратегій досягнення успіху. Основні навички, необхідні для досягнення успіху та їхній розвиток. Робота над собою з позицій досягнення успіху. Налагодження взаємодії з оточуючими з позицій досягнення успіху. Організація професійної діяльності з позицій досягнення успіху).

V. Вимоги ринку праці до фахівця в сучасних умовах та забезпечення його конкурентоспроможності.

Тема 13. Особливості працевлаштування професійного психолога у ринкових умовах. (Вимоги працедавців до фахового психолога. Критерії розвитку конкурентоспроможності особистості. Основи фахової самопрезентації. Стратегії пошуку роботи фахових психологів).

Тема 14. Побудова індивідуальної стратегії забезпечення життєвого і професійного успіху та особливості її реалізації. (Компоненти індивідуальної стратегії та умови їхньої успішної реалізації. Детермінанти життєвого та професійного успіху та їх врахування при побудові стратегії. Індивідуально-психологічні особливості та їхнє врахування при побудові стратегії. Побудова індивідуальної стратегії. Робота над реалізацією індивідуальної стратегії. Оцінка результатів та внесення коректив при роботі за індивідуальною стратегією).

VI. Технології підвищення конкурентоспроможності особистості в процесі самовдосконалення.

Тема 15. Психологічні засади розвитку конкурентоспроможності особистості. (Базові характеристики конкурентоспроможності особистості. Технологія розвитку конкурентоспроможності. Змісто-

вий аспект конкурентоспроможності. Емоційний аспект конкурентоспроможності. Поведінковий аспект конкурентоспроможності. Інтелектуальний аспект конкурентоспроможності. Професійна деформація і конкурентоспроможності особистості).

Тема 16. Коучінг як інтерактивна технологія розвитку потенціалу особистості. (Поняття про коучінг. Коучніг як освітня технологія. Коучніг в професійній діяльності. Організація коучінгу для саморозвитку. Організація коучінгу в процесі навчання. Організація коучінгу в професійній діяльності).

Апробація розробленого спецкурсу була здійснена протягом осіннього семестру 2016/2017 навчального року, протягом якого спецкурс «Психологія конкурентоспроможної особистості» викладався магістрам спеціальності «Психологія», (у дещо скороченому вигляді: 16 год. лекційних і 32 год. практичних занять), що дає підстави констатувати наступне. Спецкурс викликав інтерес у майбутніх фахових психологів, більшість із них виявили бажання не лише освоїти набуті знання, але й використати їх для підвищення власної конкурентоспроможності шляхом активізації особистісного розвитку. Вони не лише активно долучалися до обговорення винесених на розгляд питань з запропонованих тем, але й самі займалися пошуком додаткового матеріалу, який використовували для виступів під час практичних занять тощо. Найактивніші навіть робили конструктивні пропозиції щодо включення у спецкурс нових тем, розгляду запропонованих питань під іншим ракурсом, а також пропонували внести певні зміни у процес викладання та ін. Загалом, необхідно відзначити, що інформація як про хід, так і особливості викладання спецкурсу, а також про реакцію та ставлення до нього студентів, (як і про необхідні корективи), заслуговує окремої публікації.

Після апробації даного курсу передбачено здійснити оцінку його ефективності, потім доповнити новими матеріалами; а також завершити роботу з розробки до кожної теми практичних занять, які б передбачали застосування нових підходів як до виховання і навчання майбутніх фахівців, так і формування

конкурентоспроможності їхньої особистості в сучасних умовах.

Висновки і перспективи подальших досліджень.

1. Аналітичне дослідження проблеми, яка перебуває у центрі розгляду, дозволило констатувати, що сучасний стан розвитку психологічної науки і практики дозволяє розробити раціональний підхід до її вирішення, який реалізує модель процесу формування конкурентоспроможності особистості фахівця.

2. Сформований у результаті проведеного дослідження підхід може бути реалізований за допомогою складання і викладання майбутнім фаховим психологам навчального спецкурсу «Психологія конкурентоспроможної особистості», який передбачено читати магістрам психологам.

3. Апробація розробленого та впровадженого спецкурсу дозволяє стверджувати, що внаслідок його викладання відбувається активізація і оптимізація процесу формування конкурентоспроможності майбутніх фахових психологів, оскільки дозволяє зробити його усвідомленим і цілеспрямованим, викликає зацікавленість у студентів і бажання скористатися отриманими знаннями та набутими вміннями.

У майбутньому передбачено провести емпіричне дослідження, для з'ясування ставлення студентів до даного спецкурсу, з тим, щоб внести у нього необхідні корективи, враховуючи як наявний досвід його викладання, так і побажання студентів.

Список бібліографічних посилань

1. Алексеева А.В. Професійна конкурентоздатність особистості: психологічний аспект. *Психологія праці та управління*: зб. наукових праць VI Міжнародної науково-практичної конференції. Ч. 1. Київ: ПК ДСЗУ, 2009. С. 147–153.
2. Андреев В.И. Конкурентология: учебный курс для творческого развития конкурентоспособности. Казань: Центр инновационных технологий, 2004. 468 с.
3. Аткинсон М., Рае Ч.Т. Пошаговая система: Наука и искусство коучинга. Київ: Companion Group, 2009. 256 с.
4. Бегидова С.Н., Хазова С.А., Мозгот В.Г. Развитие конкурентоспособной личности учащихся как целевой ориентир системы образования. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-konkurentosposobnoy-lichnosti-uchaschihsya-kak-tsелевой-orientir-sistemy-obrazovaniya>.
5. Бушуева М. Е. Психологические основы становления конкурентоспособного специалиста в процессе обучения. URL: <http://www.sworld.com.ua/konfer27/742.pdf>.

6. Васильев И.Н. Конкурентоспособность как акмеологический феномен. *Наука и современность. Психологические науки*. 2010. С. 69–72.
7. Галаган Л.В. Сутність конкурентоздатності людини як економічного суб'єкта. URL: http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/znrip/1/2010_25/Galagan.pdf.
8. Голви Т. Максимальная самореализация: Работа как внутренняя игра. Фокус, обучение, удальство и мобильность на рабочем месте. М.: Альпина Бизнес Букс, 2007. 264 с.
9. Гура Т.В. Психологія досягнення успіху як напрям розвитку конкурентоспроможності майбутніх ІТ-фахівців. *Теорія і практика управління соціальними системами*. 2013. № 4. С. 105–111.
10. Данилова Т.А. Формирование конкурентоспособности личности в образовательном процессе ВУЗа. *Известия Российского государственного педагогического университета им. А.И. Герцена*. 2008. №88. С. 270–275. URL: <https://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-konkurentosposobnoy-lichnosti-v-obrazovatelnom-protssesse-vuza>.
11. Кові С. Р. Сім звичок надзвичайно ефективних людей. 2-е вид., стер. Харків: Клуб Сімейного Дозвілля, 2016. 384 с.
12. Корнейченко Н. В. Конкурентоспособность будущего специалиста как показатель качества его подготовки. *Вестник АГТУ*. 2007. № 6. URL: <http://cyberleninka.ru/article/n/konkurentosposobnost-buduschego-spetsialista-kak-pokazatel-kachestva-ego-podgotovki>
13. Коллінз Д., Хансен М.Т. Величні за власним вибором. Київ: Наш Формат, 2016. 368 с.
14. Кузьмина Н.В. Акмеологическая теория повышения качества подготовки специалистов образования. М.: ИЦПКС, 2001. 144 с.
15. Митина Л.М. Психология развития конкурентоспособной личности. М.: Московский психолого-социальный институт; Воронеж: МОДЭК, 2002. 400 с.
16. Ортікова Н.В. Теоретичний аналіз проблеми формування конкурентоспроможності молодих спеціалістів у сучасних ринкових умовах. *Науковий часопис Національного пед. ун-ту ім. М.П. Драгоманова*. Київ, 2006. Вип. 15(39). С. 188–191.
17. Подосинников С.А. Психология конкурентоспособности: монография. Астрахань: Астраханский университет, 2008. 84 с.
18. Психологічні аспекти професійної підготовки конкурентоздатних фахівців: монографія / Дегтярьова Г.С., Козяр М.М., Матійків І.М., Руденко Л.А., Шидеко А.В.; за ред. Руденко Л.А.. Київ, 2012. 170 с.
19. Резник С.Д., Сочилова А.А. Основы личной конкурентоспособности. Учеб. пособие. М.: ИНФРА-М, 2010. 181 с.
20. Резник С.Д. Конкурентоспособность выпускника российского вуза: системы и механизмы формирования: монография. Пенза, 2012. 283 с.
21. Романова С.М. Коучінг як нова технологія в професійній освіті. URL: <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/viewFile/2145/2136>
22. Романовський О.Г., Михайличенко В.Є. Філософія досягнення успіху. Психологічний аспект: Підручник. Харків: ХПІ, 2007. 592 с.
23. Савчук С.И. Основы теории конкурентоспособности. Мариуполь: Рената, 2007. 519 с.
24. Черновол Н.М. Валеологічні аспекти професійної підготовки студентів. *Педагогіка і психологія професійної освіти*. 2012. № 2. С. 94–99.
25. Шаповалов В.И. Конкурентоспособность специалиста. *Высшее образование в России*. 2005. № 10. С. 96–101.

References

1. Alyeksyeveva, A.V. (2009). Professional competitiveness of the individual: the psychological aspect. *Psychology of Labor and Management: a collection of scientific works of the 5th International Scientific and Practical Conference*. Part 1. Kyiv: IPC SSSU. 147–153. (in Ukr).
2. Andreev, V.Y. (2004). Competitiveness: a training course for creative competitiveness development. Kazan: Center for Innovative Technologies. 468 p. (in Rus).
3. Atkynson, M., Rae C.T. (2009). Step-by-Step System: Science and Art of Coaching. Kyiv: Companion Group. 256 s. (in Rus).
4. Begydova, S., & Khazova, S., & Moztog, V. Development of the competitive personality of students as a target orientation of the system of education. Retrieved from <http://cyberleninka.ru/article/n/razvitie-konkurentosposobnoy-lichnosti-uchaschihsya-kak-tselevoy-orientir-sistemy-obshchego-obrazovaniya> (in Rus).
5. Bushueva, M.E. Psychological foundations of becoming a competitive specialist in the learning process. Retrieved from <http://www.sworld.com.ua/konfer27/742.pdf> (in Rus).
6. Vasiliev, Y.N. (2010). Competitiveness as an acmeological phenomenon. *Science and modernity. Psychological sciences*. 69–72. (in Rus).
7. Galagan, L.V. (2010). *The essence of the competitiveness of the people of the economical sub-category*. Retrieved from http://www.nbu.gov.ua/old_jrn/soc_gum/znrip/1/2010_25/Galagan.pdf (in Ukr).
8. Golvy, T. (2007). *Maximum self-realization: Work as an internal game. Focus, training, pleasure and mobility in the workplace*. Moscow: Al'pyna Byznes Buks, 264 s. (in Rus).
9. Gura, T.V. (2013). Psychology of success as a direction for the development of the competitiveness of future IT professionals. *The theory and practice of social systems management*. 4. 105–111. (in Ukr).
10. Danylova, T.A. (2008). Formation of the competitiveness of the individual in the educational process of the university. *News of the Russian State Pedagogical University. A.I. Herzen*. 88. 270–275. Retrieved from <http://cyberleninka.ru/article/n/formirovanie-konkurentosposobnoy-lichnosti-v-obrazovatelnom-protssesse-vuza>. (in Rus).
11. Kovi, S.R. (2016). Seven is the most inveterate effektivnyh people. 2-ed., ster. Kharkiv: Family Leisure Club. 384 s. (in Ukr).
12. Korneychenko, N.V. (2007). Future competitiveness as an indicator of the quality of its training. *Herald ASTU*. 6. Retrieved from <http://cyberleninka.ru/article/n/konkurentosposobnost-buduschego-spetsialista-kak-pokazatel-kachestva-ego-podgotovki> (in Rus).
13. Kollinz, D. & Khansen, M.N. (2016). Great on your own choice. Kyiv: Our Format, 368 s. (in Ukr).
14. Kuzmina, N.V. (2001). Akmeologicheskaya theory of improving the quality of training specialists in education. Moscow: YTsPKS. 144 s. (in Rus).
15. Mytyna, L.M. (2002). Psychology of development of competitive personality. Moscow: Moscow Psychological and Social Institute; Voronezh: MODEK. 400 s. (in Rus).

16. Ortikova, N.V. (2006). Theoretical analysis of the problem of forming the competitiveness of young specialists in modern market conditions. *Scientific journal of the National Pedagogical University named after M.P. Drahomanov*. Kyiv. 15 (39). 188–191. (in Ukr).
17. Podosynnykov, S.A. (2008). Psychology of competitiveness: monograph. Astrakhan: Astrakhan University. 84 s. (in Rus).
18. Psychological aspects of professional training of competitive specialists: monograph (2012) / Degtyareva, G.S., Kozyar, M.M., Matiikov, I.M., Rudenko, L.A., Shidelko, A.V.; In L.A. Rudenko (Ed.). Kyiv. 170 s. (in Ukr).
19. Reznik, S.D. & Sochylova, A.A. (2010). Fundamentals of personal competitiveness. Moscow, YNFRA-M. 181 s. (in Rus).
20. Reznik, S.D. (2012). Competitiveness of the graduate of the Russian university: systems and mechanisms of formation. Penza, 283 s. (in Rus).
21. Romanova, S.M. Coaching as a new technology in vocational education. Retrieved from <http://ecobio.nau.edu.ua/index.php/VisnikPP/article/viewFile/2145/2136> (in Ukr).
22. Romanovs'kyi, O.G. & Mykhaylychenko, V.Ye. (2007). The philosophy of success. Psychological aspect. Kharkiv: NTU "KhPI". 592 s. (in Ukr).
23. Savchuk, S.Y. (2007). The fundamentals of the theory of competitiveness. Maryupol: Renata. 519 s. (in Rus).
24. Chernovol, N.M. (2012). Valleological aspects of professional training of students. *Pedagogy and psychology of professional education*. 2. 94–99. (in Ukr).
25. Shapovalov, V.Y. (2005). *Competitiveness of a specialist. Higher education in Russia*. 10. 96–101. (in Rus).

VINTYUK Yuriy,

Ph.D in Psychology, Associate Professor of the Theoretical and Practical Psychology Department,
National University "Lviv Polytechnic"
e-mail: yurvin@ukr.net

**ELABORATION OF THE EDUCATIONAL SPECIAL COURSE
"PSYCHOLOGY OF A COMPETITIVE PERSON"**

Abstract. Introduction. The necessity of activity in the current market economy conditions requires the approaches to training of specialists of different profiles to be changed. This also applies to practical psychologists who have to work under the reality when their services have not been sufficiently demanded by our society yet. Under these circumstances, a professional psychologist needs not only to gain an appropriate level of professional competence, but also to find an appropriate sphere for applying his/her knowledge and skills since during previous decades psychologists were not involved in various sectors of the national economy. Our country faced challenges of the world community and its economic system, consequently it requires social development intensification, and the main condition for adapting to existing realities is the formation of a high competitiveness of specialists. Hence, there is the necessity to organize training of psychologists at domestic HEE so as to provide such future specialists an ability to operate at the labour market in competitive conditions.

The purpose is to clarify the existing opportunities for increasing the competitiveness of future professional psychologists during their training at HEE, to develop and implement a rational approach for the elaboration of a specific training course and to elaborate such a special course.

Methods. Analysis, synthesis, specification, modeling, generalization.

Results. Following the literature review in respect the study topic the views of specialists on the formation of the personal competitiveness at HEE in modern conditions are established. Referring to them, a special course "Psychology of a Competitive Personality" intended for future professional psychologists was elaborated. The approbation of a proposed course in the real educational and training process aimed at training of future professional psychologists at HEE was performed.

Originality. Based on the results of our study, a special course "Psychology of a Competitive Personality" was elaborated. It provides for optimization and activation of formation of the personal competitiveness of future professional psychologists. The developed pattern of formation of professional competence of future psychologists includes main topics necessary for achieving the set goal;

for each topic, its main discussed issues are specified. The pattern of the process of formation of a competitive personality adequately reproduces the actual process of training future professional psychologists at HEE. Upon its further testing and updating it can be recommended for introduction into the educational and training process.

Conclusion. An analytical study of the problem being the focus of our attention made it possible to confirm that the current state of psychological science and practice allows one to formulate and implement a rational approach to its solution. The resulting research approach can be implemented by developing and delivering the training course "Psychology of a Competitive Personality" for future professional Master psychologists. The approbation of the developed and implemented special course suggests that as a result of its delivering we can observe the activation and optimization of forming of the competitiveness of future professional psychologists, as it allows it to make it more informed and purposeful, arises interest in students and the desire to take practical advantage of the knowledge and skills gained.

Annotation. The possibilities of improving the competitiveness of the future professional psychologists in the course of their studies at the HEE are considered in the article. The initial assumptions of the study were formulated; an overview of scientific publications on this topic was made as a result of the opinions of experts on the problem and its possible solutions were found out. A rational approach to solving this problem was formed on the basis of the data obtained; its use developed A special course designed to form the competitive future psychologists in the course of their studies at the HEE was elaborated. The information on testing the developed special course was given. The conclusions of the carried out investigation were made and the prospects for further investigation in this direction were outlined.

Keywords: the future professional psychologists' training; work in market conditions; the labour market; competition; educational special course; psychology of a competitive personality; optimization of the specialists' training process.

Одержано редакцією 22.06.2018
Прийнято до публікації 30.06.2018